

Revisiting Saudi Arabia's Sports Strategy: Sports Diplomacy or Sportswashing?

Hamid Ahmadinejad^{1*}
Hossein Chehrezad²

Received on: 02/10/2023
Accepted on: 07/03/2024

Abstract

A principal strategy employed by states to alter global perceptions is reliance on sports diplomacy. However, certain endeavors within this domain do not align with the principles of sports diplomacy but instead fall under the category of sportswashing. Sportswashing refers to the use of sports to enhance a nation's international image, aimed at mitigating political and human rights pressures. In light of this distinction, the present research aims to examine the effectiveness of Saudi Arabia's sport-centric strategy by addressing the following question: Is Saudi Arabia's sports strategy a sustainable diplomatic approach, or is it merely a transient tool for reshaping its international reputation? This study evaluates the efficacy of this strategy within the kingdom's foreign policy by analyzing Saudi Arabia's sporting initiatives and conducting a comparative analysis with similar historical cases. The findings, based on a descriptive-analytical approach and documentary research methods, indicate that while Saudi Arabia's involvement in sports has, in the short term, improved diplomatic interactions and strengthened its position within international sports institutions, the inherently sportswashing nature of its approach raises significant doubts about its long-term effectiveness and sustainability.

Keywords: Sportswashing, Sports Diplomacy, Soft Power, Foreign Policy, Saudi Arabia.

1*. Assistant Professor, Department of Political Science and International Relations, Faculty of Literature and Humanities, Lorestan University, Khorramabad, Iran.
(Corresponding Author: ahmadinejad.h@lu.ac.ir)

2. M.A. in International Relations, Kharazmi University, Tehran, Iran.
(Email: hchehrezad215@gmail.com).

Extended Abstract

Introduction: In contemporary international relations, states increasingly leverage sports as a strategic tool to reshape global perceptions, enhance diplomatic engagement, and project soft power. While traditional focuses on fostering long-term international relations and cultural exchange, the emerging concept of the deliberate use of sports investments and mega-events to improve a nation's international reputation and deflect scrutiny from domestic political and human rights issues. Saudi Arabia has become a paradigmatic example in recent years, undertaking an unprecedented, state-driven investment in global sports as a central pillar of its Vision 2030 diversification and modernization agenda. This study examines the nature and effectiveness of this strategy by posing a central research question: Is Saudi Arabia's sports-oriented approach a sustainable form of diplomatic engagement, or is it primarily a temporary tool for managing its reputation?

Methodology: This research employs a descriptive-analytical approach within a qualitative framework, utilizing documentary analysis as its primary methodological tool. It conducts a comparative historical analysis that situates Saudi Arabia's contemporary sports strategy within a broader global context. The study examines analogous historical and contemporary cases, including Germany (1936 Olympics), Argentina (1978 FIFA World Cup), China (2008 Olympics), Russia (2018 FIFA World Cup), and Qatar (2022 FIFA World Cup). This comparative approach enables the identification of recurring patterns, challenges, and outcomes associated with using sports for geopolitical purposes. The theoretical framework is grounded in Joseph Nye's concept of critically analyzing how Saudi Arabia's strategy aims to cultivate attraction and influence preferences, while also exploring its limitations when perceived as inauthentic or manipulative.

Findings: The analysis reveals that Saudi Arabia's strategy demonstrates a dual and often ambiguous nature, balancing between sports diplomacy and sportswashing. On one hand, its actions align with diplomatic objectives: substantial investments have secured a stronger presence within international sports institutions (e.g., FIFA), fostered new diplomatic and economic relationships, and promoted a narrative of domestic social transformation (e.g., increased female participation). Hosting events such as the Formula 1 Grand Prix and high-profile boxing matches, along with acquisitions like Newcastle United F.C., has undeniably elevated the Kingdom's profile on the global sports stage. On the other hand, the study highlights significant elements of sportswashing. The timing and scale of these investments seem strategically designed to counter persistent and severe international criticism concerning human rights abuses, the suppression of political dissent, and the conduct of the war in Yemen. The findings suggest that although these sports initiatives have

produced short-term gains in visibility and diplomatic access, their long-term effectiveness in achieving a fundamental and sustainable improvement in Saudi Arabia's international legitimacy remains highly questionable. The comparative analysis offers crucial insights. Successful sports diplomacy, as demonstrated by post-war Germany and the UK's 2012 Olympics, is typically embedded within broader, genuine domestic reforms and sustained cultural engagement. In contrast, cases such as Qatar (2022) and Russia (2018) show that hosting mega-events without accompanying substantive political liberalization or improvements in human rights fails to permanently rebrand a nation's image; international criticism tends to resurface once the event concludes. Saudi Arabia's trajectory appears to align more closely with the latter model. The study concludes that the inherent contradictions of the strategy—promoting an image of openness through sports while maintaining authoritarian political controls—fundamentally undermine its sustainability. Its effectiveness remains heavily dependent on continuous financial inflows from hydrocarbon revenues, raising questions about its durability.

Conclusion: This study concludes that Saudi Arabia's current sports strategy primarily serves as a form of sportswashing rather than a genuine, sustainable sports diplomacy initiative. Although it has successfully generated short-term diplomatic and commercial engagement and enhanced the country's standing within the global sports ecosystem, it has not succeeded in fundamentally changing the international narrative regarding its governance and human rights record. The long-term success of the strategy depends on factors beyond sporting investments—specifically, the implementation of meaningful domestic political and social reforms that align with the modern image projected through sports. Without these foundational changes, the Kingdom's sports blitz risks following the trajectory of other sportswashing cases, where initial gains are eventually overshadowed by renewed geopolitical tensions and persistent normative criticisms. Therefore, the transition of this strategy from sportswashing to a respected and effective form of soft power diplomacy remains uncertain and hinges on future political decisions within the Kingdom itself.

Keywords: Sportswashing, Sports Diplomacy, Soft Power, Foreign Policy, Saudi Arabia.

واکاوی راهبرد عربستان در میدان ورزش: دیپلماسی ورزشی یا ورزش شویی؟

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۱۷

حمید احمدی نژاد^{*۱}

حسین چهره‌آزاد^۲

چکیده

یکی از مهم‌ترین راهبردهای دولت‌ها برای تغییر تصورات و ادراکات جهانی از خود، اتکا به دیپلماسی ورزشی است. با این حال، برخی از تلاش‌ها در این حوزه نه در چارچوب دیپلماسی ورزشی، بلکه در قالب ورزش شویی قرار می‌گیرد. ورزش شویی به استفاده از ورزش برای بهبود وجهه بین‌المللی در جهت کاهش فشارهای سیاسی و حقوق بشری گفته می‌شود. با توجه به این تمایز، پژوهش حاضر با هدف بررسی کارآمدی راهبرد ورزش‌گرایانه‌ی عربستان سعودی، به این پرسش می‌پردازد که: استراتژی ورزشی عربستان سعودی یک راهبرد دیپلماتیک پایدار است یا ابزاری مقطعی برای تغییر وجهه‌ی بین‌المللی محسوب می‌شود؟ این مطالعه ضمن بررسی رویکرد ورزشی عربستان، از طریق مقایسه‌ی تطبیقی آن با نمونه‌های تاریخی مشابه، کارآمدی این راهبرد را در سیاست خارجی این کشور مورد تحلیل می‌کند. یافته‌های پژوهش بر اساس رویکرد توصیفی-تحلیلی و روش مطالعه‌ی اسنادی نشان می‌دهد کنش‌های عربستان در ورزش، هرچند در کوتاه‌مدت به بهبود تعاملات دیپلماتیک و تقویت جایگاه این کشور در نهادهای ورزشی بین‌المللی انجامیده است، اما ماهیت ورزش شویی این رویکرد، کارآمدی آن را با تردید مواجه ساخته است.

واژگان کلیدی: ورزش شویی، دیپلماسی ورزشی، قدرت نرم، سیاست خارجی، عربستان سعودی.

*۱. استادیار گروه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان. (صفحه ۱۸۱-۲۱۰)

خرم‌آباد، ایران. (نویسنده مسئول: ahmadinejad.h@lu.ac.ir)

۲. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد، گروه روابط بین‌الملل، دانشکاه خوارزمی، تهران، ایران.

(hchehrezad215@gmail.com)

مقدمه

ورزش همواره به‌عنوان ابزاری کلیدی در سیاست بین‌الملل، نقش مهمی در تعاملات دیپلماتیک، تقویت قدرت نرم و گسترش نفوذ سیاسی ایفا کرده است. در دهه‌های اخیر، کشورها نه تنها از ورزش برای ارتقای تعاملات بین‌المللی بهره گرفته‌اند، بلکه آن را ابزاری برای مدیریت تصویر عمومی و بازسازی وجهه بین‌المللی خود به کار برده‌اند. در این راستا، یکی از مفاهیم نوظهور در سیاست بین‌الملل، ورزش‌شویی است؛ رویکردی که از ورزش برای پوشاندن کاستی‌های حقوق بشری، سیاسی و اجتماعی یک کشور و ارتقای اعتبار آن در سطح جهانی استفاده می‌شود. ورزش‌شویی، به‌ویژه در کشورهایی که با چالش‌های حقوق بشری و کاستی‌های دموکراتیک مواجه‌اند، به ابزاری برای کاهش فشارهای بین‌المللی و مدیریت تصویر عمومی آن‌ها تبدیل شده است.

عربستان سعودی یکی از نمونه‌های برجسته‌ای است که در سال‌های اخیر، به‌طور گسترده از دیپلماسی ورزشی برای بهبود وجهه بین‌المللی خود بهره گرفته است. این کشور با سرمایه‌گذاری کلان در میزبانی مسابقات بزرگ ورزشی، خرید باشگاه‌های معتبر اروپایی و جذب ستارگان فوتبال، تلاش کرده است تا تصویر بین‌المللی خود را تغییر داده و در رقابت با قدرت‌های منطقه‌ای مانند قطر و امارات، جایگاه برتری کسب کند. این اقدامات، بخشی از چشم‌انداز ۲۰۳۰ عربستان سعودی محسوب می‌شود که با هدف کاهش وابستگی به نفت و گسترش نفوذ بین‌المللی، از جمله در حوزه ورزش، طراحی شده است. با این حال، این پرسش مطرح است که آیا دیپلماسی ورزشی عربستان توانسته است در بلندمدت به بهبود پایدار وجهه بین‌المللی این کشور منجر شود؟ با توجه به رشد سرمایه‌گذاری‌های ورزشی در سیاست خارجی عربستان و دیگر قدرت‌های منطقه‌ای، بررسی میزان موفقیت این راهبرد و چالش‌های آن در سطح بین‌المللی ضروری است. این پژوهش در تلاش است تا با تحلیل تطبیقی و بررسی انتقادی داده‌های موجود، به درکی جامع از کارآمدی دیپلماسی ورزشی در سیاست خارجی عربستان دست یابد. این تحقیق، با تمرکز بر عربستان سعودی، می‌تواند خلأ پژوهشی موجود در زمینه‌ی تحلیل سیستماتیک ورزش‌شویی و دیپلماسی ورزشی در سیاست خارجی را تا حدودی برطرف کند. همچنین نتایج این پژوهش می‌تواند به توسعه‌ی مبانی نظری ورزش‌شویی و ارائه چارچوبی برای ارزیابی تأثیرات آن بر روابط بین‌الملل کمک کند.

الف - پیشینه پژوهش

جدول شماره ۱- پیشینه پژوهش

نویسنده (گان)	عنوان	نتایج
موسوی گرگری، شفیعی و بنار (۱۴۰۲)	نقش دیپلماسی ورزشی در ارتقای تعاملات بین‌المللی (نظریه داده‌بنیاد)	این مقاله نقش فوتبال را در روابط بین ایران و عربستان سعودی بررسی کرده است. یافته‌های نشان می‌دهد که فوتبال می‌تواند به‌عنوان ابزاری برای همگرایی و کاهش تنش‌های ژئوپلیتیکی عمل کند. این مطالعه، تأثیر ورزش را بر کاهش تنش‌های سیاسی بین دو کشور ارزیابی کرده اما مستقیماً به مفهوم ورزش شویی نپرداخته است.
منظمی، شریعتی فیض‌آبادی و رنجبر (۱۴۰۲)	آنتی‌دیپلماسی فوتبال در خاورمیانه: چالش ژئوپلیتیک ایران و عربستان	نویسندگان در این مقاله با استفاده از روش نظریه داده‌بنیاد، به بررسی اثرات دیپلماسی ورزشی بر روابط بین‌المللی پرداخته‌اند. این مطالعه بر توانمندی دیپلماسی ورزشی در تقویت موقعیت کشورها در عرصه بین‌المللی تأکید دارد. یافته‌ها نشان می‌دهد ورزش می‌تواند ابزاری برای همگرایی و یکی از کدهای اساسی صلح‌ساز ژئوپلیتیک میان ایران و عربستان باشد.
محمدحسن و همکاران (۱۴۰۲)	ارائه مدل توسعه دیپلماسی از طریق ورزش	این مقاله مدلی مفهومی برای استفاده از ورزش به‌عنوان ابزاری برای دیپلماسی ارائه کرده است. نویسندگان ورزش را دارای کارکردهای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و توسعه‌ی روابط بین‌الملل می‌دانند. مطالعه بیشتر بر ابعاد نظری دیپلماسی ورزشی تمرکز داشته و ورزش شویی را به‌عنوان یک چالش در نظر نگرفته است.
جایثالیا و یاداو ^۱ (۲۰۲۴)	ورزش برای سیاست: استراتژی‌های ورزش شویی و قدرت نرم	به بررسی تاکتیک‌های ورزش شویی قطر و عربستان سعودی پرداخته‌اند. این مقاله نشان می‌دهد که این کشورها از فوتبال به‌عنوان ابزاری برای بهبود تصویر بین‌المللی خود، جذب قدرت نرم و انحراف توجه از مشکلات داخلی، از جمله مسائل حقوق بشری، استفاده می‌کنند.
یوچتورک و کسکین ^۲ (۲۰۲۲)	ورزش شویی به عنوان روشی برای تبریئه رژیم‌های اقتدارگرا: مطالعه موردی پادشاهی عربستان سعودی	معتقدند رژیم‌های اقتدارگرا از ورزش به‌عنوان ابزاری برای بهبود تصویر عمومی، پوشاندن تخلفات و تغییر افکار عمومی استفاده می‌کنند. آنها تمرکز ویژه‌ای بر خرید باشگاه نیوکاسل یونایتد توسط صندوق سرمایه‌گذاری عمومی عربستان دارند و این اقدام را به‌عنوان نمونه‌ای از ورزش شویی در سطح جهانی تحلیل کرده‌اند.

(منبع: محقق ساخته)

1. Jaithalia and Yadav
2. Yüçetürk and Keskin

بررسی نویسندگان نشان می‌دهد که بیشتر پژوهش‌های انجام شده، بررسی دیپلماسی ورزشی به‌عنوان ابزاری برای تعاملات بین‌المللی را در کانون توجه قرار داده‌اند، اما کمتر مطالعه‌ای به تفکیک مفهومی میان دیپلماسی ورزشی و ورزش‌شویی و تأثیر آن بر سیاست خارجی کشورها پرداخته است. از این رو، نوآوری پژوهش حاضر تحلیل عمیق مفهوم ورزش‌شویی در سیاست خارجی عربستان سعودی است. بدین معنا، برخلاف مطالعاتی که ورزش را تنها به‌عنوان ابزاری در چارچوب قدرت نرم بررسی کرده‌اند، این پژوهش به‌طور خاص بر کارکرد ورزش به‌عنوان ابزاری برای مشروعیت‌سازی و تغییر برداشت‌های بین‌المللی از یک کشور متمرکز است.

ب- مبانی مفهومی پژوهش

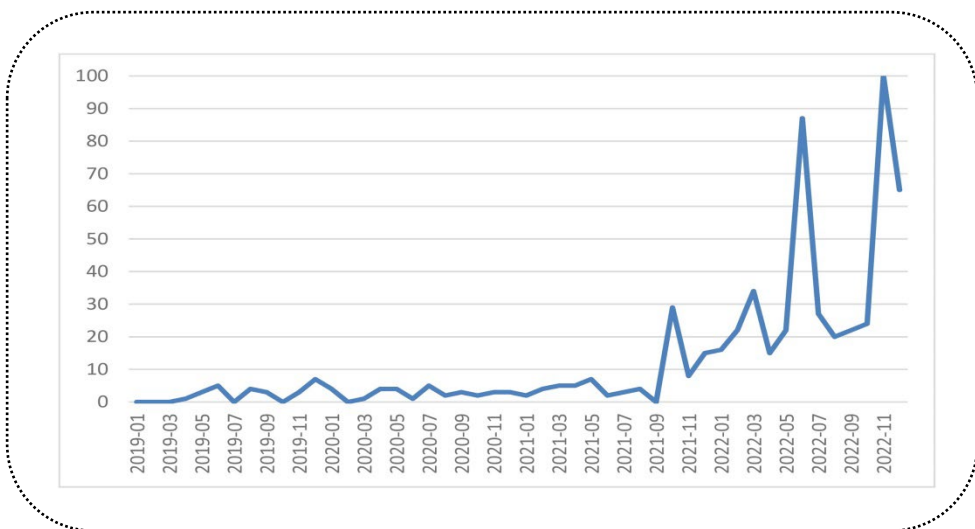
۱- مفهوم دیپلماسی ورزشی

دیپلماسی ورزشی در چارچوب دیپلماسی عمومی تعریف می‌شود و کشورها از آن برای ارتقای جایگاه بین‌المللی، افزایش قدرت نرم، تقویت همکاری‌های سیاسی و فرهنگی و یا صرفاً برای آزمودن زمینه‌های ممکن برای تغییر سیاست‌ها بهره می‌برند (Murray and Pigman, 2014: 1099). از آنجا که ورزش دارای بُعدی جهانی و فراملی است، دولت‌ها از ظرفیت‌های آن برای ایجاد پل‌های ارتباطی، کاهش تنش‌های سیاسی و افزایش تأثیرگذاری بین‌المللی استفاده می‌کنند. به‌عنوان مثال در یونان باستان، بازی‌های المپیک نه تنها یک رویداد ورزشی، بلکه ابزاری برای برقراری آتش‌بس موقت و کاهش تنش‌های میان شهرهای متخاصم به شمار می‌رفت (Sakak and et al, 2022: 2). در دوران مدرن نیز این کارکرد ورزش در شکل‌دهی به تصویر بین‌المللی کشورها و ایجاد فرصت‌های دیپلماتیک همچنان مورد استفاده قرار گرفته است. در قرن بیستم، این نقش ورزش در سیاست خارجی، به‌ویژه در دوران جنگ سرد، ابعاد گسترده‌تری یافت. ورزش در این دوره، مانند موسیقی، هنر، ادبیات و رقص، به نمادی از اعتبار ملی تبدیل شد و به عرصه‌ای برای نبردهای سیاسی شدید بدل گشت. تلاش‌های ورزشی می‌توانستند برتری یک سیستم سیاسی را نمادین کنند، چرا که عملکردها و رکوردها، به‌عنوان معیارهای عینی مسلط، از طریق رسانه‌ها در سراسر جهان منتشر می‌شد (Dufraisie, 2020: 1). در این دوره ایالات متحده و اتحاد جماهیر شوروی از رقابت‌های ورزشی برای نمایش برتری ایدئولوژیک خود بهره بردند. همچنین تحریم المپیک ۱۹۸۰ مسکو از

سوی ایالات متحده و تحریم متقابل المپیک ۱۹۸۴ لس آنجلس توسط شوروی، نمونه‌هایی از استفاده استراتژیک از ورزش در رقابت‌های ژئوپلیتیکی این دوره هستند. دیپلماسی پینگ‌پنگ در دهه ۱۹۷۰ با پایان دادن به جدایی ۲۲ ساله میان چین و آمریکا (Gang, 2024)، نمونه‌ی موفق دیگری از دیپلماسی ورزشی در دوره‌ی معاصر نشان داد که ورزش می‌تواند به‌عنوان بستری برای کاهش تنش‌های دیپلماتیک و بهبود تعاملات میان کشورها عمل کند.

۲- ورزش شویی در سیاست خارجی

در حالی که ورزش می‌تواند به تقویت روابط بین‌المللی، افزایش تعاملات فرهنگی و ارتقای دیپلماسی عمومی کمک کند، از سوی دیگر ممکن است به‌عنوان ابزاری برای پوشاندن چالش‌های حقوق بشری، بحران‌های سیاسی و فساد حکومتی مورد استفاده قرار گیرد. این تغییر وجهه‌ی ورزش به‌عنوان شکلی متفاوت از دیپلماسی ورزشی، ورزش شویی^۱ نامیده می‌شود. اصطلاح «ورزش شویی» اخیراً برجسته شده است. این اصطلاح اولین بار در سال ۲۰۱۵ مورد استفاده قرار گرفت و از آن زمان

نمودار شماره ۱- روند افزایش جستجوها درباره‌ی ورزش شویی در گوگل ترندز

(Source: Bergkvist and Skeisei, 2024: 1092)

به سرعت گسترش یافت، به طوری که اشاره به آن در رسانه‌های انگلیسی‌زبان به شدت افزایش یافته است. یک پژوهش نشان می‌دهد که جستجوهای مربوط به «ورزش شویی» تا سال ۲۰۱۹ تقریباً وجود نداشته است (نمودار ۱)، اما پس از آن جستجوها به شدت افزایش یافته و در سال ۲۰۲۲ در طول جام جهانی فوتبال ۲۰۲۲ در قطر به اوج خود رسیده است.

از این زمان به بعد، با توجه به این که رژیم‌های اقتدارگرا میزبان تعداد قابل توجه و رو به رشدی از رویدادهای ورزشی بین‌المللی بوده‌اند، علاقه عمومی و دانشگاهی به موضوع ورزش شویی افزایش پیدا کرده است. اگرچه اصطلاح ورزشی شویی فاقد یک تعریف مورد توافق است، با این وجود در بهترین شکل آن را رویکرد رژیم‌های غیردموکراتیک به سرمایه‌گذاری در ورزشکاران، باشگاه‌های ورزشی و رویدادهای ورزشی مشهور جهان برای سرپوش گذاشتن بر فعالیت‌های غیرلیبرال، غیردموکراتیک و یا فعالیت‌های استثمارگراییانه در کشورشان می‌دانند (Grix, Dinsmore and Brannagan, 2023: 2). به این ترتیب، ورزش شویی به استفاده استراتژیک از ورزش به صورت میزبانی یک رویداد یا مالکیت یک باشگاه، با هدف بهبود شهرت اخلاقی خدشه‌دار شده گفته می‌شود (Fruh, Archer and Wojtowicz, 2022: 102). چرا که این کار منجر به منحرف کردن توجه از مسائل سیاسی، اجتماعی یا حقوق بشری آن کشور می‌شود. به واقع، در این رویکرد، دولت‌ها یا نهادهای متهم به نقض حقوق بشر یا سیاست‌های اقتدارگرایانه، از ورزش برای تغییر تصویر بین‌المللی خود استفاده می‌کنند. به عنوان نمونه میزبانی مسابقات فرمول یک توسط بحرین، در حالی که این کشور با انتقادات حقوق بشری مواجه است، نمونه‌ای از ورزش شویی محسوب می‌شود.

با توجه به تعریف ورزش شویی می‌توان اذعان داشت درحالی که دیپلماسی ورزشی زیر مجموعه‌ای از دیپلماسی عمومی است که با هدف بهبود روابط میان‌مدت و بلندمدت بین کشورها از طریق تأثیر بر افکار عمومی در خارج از مرزها برای دستیابی به سیاست‌های هدف خارجی به کار می‌رود (Trunkos and Heere, 2017: 2)، در مقابل، ورزش شویی ضمن آنکه برای مشروع‌سازی یا مهم‌نمایی خود در صحنه جهانی استفاده می‌شود، همزمان ملی‌گرایی را تحریک کرده و توجه را از مشکلات مزمن اجتماعی و مسائل حقوق بشر در جبهه داخلی منحرف می‌سازند (Boykoff, 2022: 342). در این راهبرد، دولت‌ها از سرمایه‌گذاری در ورزش و میزبانی رقابت‌های بین‌المللی به‌عنوان ابزاری برای بازتعریف تصویر بین‌المللی خود و کاهش فشارهای دیپلماتیک بهره می‌برند.

به واقع، مشارکت در مسابقات بین‌المللی، برگزاری مسابقات دوستانه، اعزام تیم‌های ورزشی،

میزبانی رویدادهای ورزشی و همکاری در برنامه‌های ورزشی توسعه‌ای از جمله ابزارهای کلیدی هستند در دیپلماسی ورزشی به‌عنوان بخش مهمی از ساختار دیپلماتیک موجود در روابط بین‌الملل هستند (Zare Abandansari and Azizian Koha, 2024: 1119). در مقابل، ورزش شویی بیشتر شامل سرمایه‌گذاری کلان در میزبانی رویدادهای ورزشی، خرید باشگاه‌های معروف اروپایی، جذب بازیکنان برجسته جهانی و استفاده گسترده از رسانه‌های دولتی برای کنترل روایت‌ها است. با توجه به این می‌توان گفت دیپلماسی ورزشی می‌تواند بخشی از سیاست خارجی مشروع کشورها باشد، در حالی که ورزش شویی بیشتر با اهداف تبلیغاتی و پنهان‌سازی چالش‌های سیاسی و حقوق بشری به کار می‌رود. به این ترتیب، دو مفهوم کلیدی دیپلماسی ورزشی و ورزش شویی اگرچه ممکن است در ظاهر مشابه به نظر برسند، اما در اهداف، پیامدها و زمینه‌های به‌کارگیری تفاوت‌های اساسی دارند. شکل زیر اهداف ورزش شویی در دو جامعه‌ی مخاطب خود را نشان می‌دهد:

شکل شماره ۱- اهداف ورزش شویی در ابعاد داخلی و خارجی

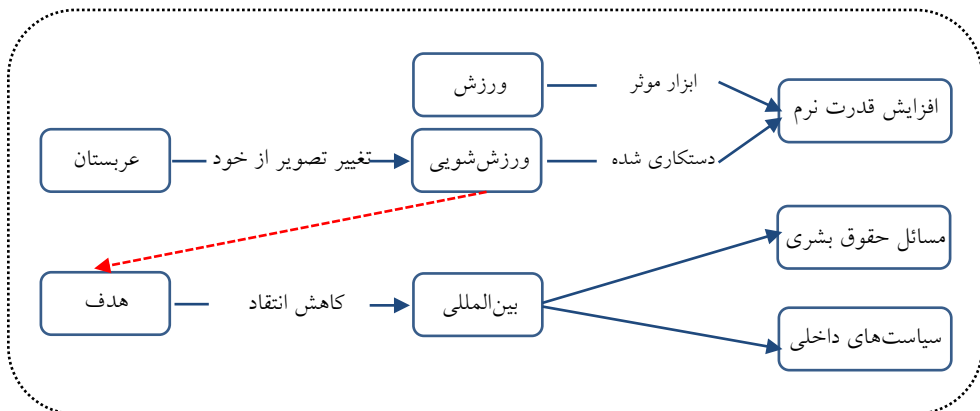
(Source: Boykoff, 2022: 345)

پ- چارچوب نظری تحقیق؛ قدرت نرم

جوزف نای قدرت دولت را شامل دو مؤلفه‌ی اصلی می‌داند: قدرت سخت و قدرت نرم. مؤلفه‌ی اول به حوزه‌های اقتصادی و نظامی اشاره دارد، در حالی که مؤلفه‌ی دوم بر ابعاد فرهنگی و ارزش‌هایی تمرکز می‌کند که هویت و شیوه‌های عمل یک دولت را تعریف می‌کنند. در مقابل قدرت سخت که بر اساس «هویج و چماق» (تشویق و تنبیه) عمل می‌کند، قدرت نرم به جذب دیگران به برنامه‌های خود در عرصه‌ی سیاست جهانی می‌پردازد (Martino, 2020: 17). ایده‌ی قدرت نرم به‌عنوان یک نوآوری در نظریه‌ی سیاسی و روابط بین‌الملل، از برنامه‌ی پژوهشی نئولیبرالی جوزف نای با عنوان «عصر جدید وابستگی متقابل پیچیده در امور جهانی» نشأت گرفته است. این برنامه قدرت را کمتر اجبارآمیز، قابل تبدیل و ملموس تعریف می‌کند (Gallarotti, 2022: 384). از دیدگاه نای، قدرت نرم مانند یک آهن‌ربا عمل می‌کند (Nye, 2021: 6). او این قدرت را به‌عنوان چهره‌ی دوم قدرت توصیف می‌کند که ناملموس است و بر توانایی شکل‌دهی به ترجیحات دیگران استوار است؛ به عبارت دیگر، این قدرت بر جذابیت تکیه دارد (Nye, 2004: 5). نای معتقد است که قدرت نرم به اندازه‌ی قدرت سخت اهمیت دارد و اگر یک دولت بتواند قدرت خود را در چشم دیگران مشروع جلوه دهد، با مقاومت کمتری در برابر خواسته‌های خود مواجه خواهد شد. اگر فرهنگ و ایدئولوژی یک دولت جذاب باشد، دیگران با تمایل بیشتری از آن پیروی خواهند کرد. همچنین، اگر دولتی بتواند هنجارهای بین‌المللی را ایجاد کند که با جامعه‌ی جهانی سازگار باشد، احتمال کمتری وجود دارد که مجبور به تغییر شود (Nye, 1990: 167). این اهمیت باعث شده است که قدرت نرم به ابزاری حیاتی در دنیای روابط بین‌الملل و دیپلماسی معاصر تبدیل شود (Saaida, 2023: 3119).

ورزش به‌عنوان بخشی از فرهنگ جهانی، می‌تواند ابزار مؤثری برای افزایش قدرت نرم کشورها باشد. میزبانی رویدادهای ورزشی بین‌المللی، موفقیت در رقابت‌های ورزشی و سرمایه‌گذاری در باشگاه‌های معروف، می‌تواند تصویر مثبتی از یک کشور در سطح بین‌المللی ایجاد کند. در عین حال، ورزش‌شویی را می‌توان به‌عنوان شکلی از قدرت نرم دستکاری‌شده در نظر گرفت که در آن کشورهایی مانند عربستان سعودی، با بهره‌گیری از ورزش، تلاش می‌کنند تا انتقادات بین‌المللی نسبت به مسائل حقوق بشری و سیاست‌های داخلی خود را کاهش دهند. از این منظر، ورزش‌شویی تلاشی برای بازتعریف قدرت نرم با هدف تغییر روایت‌های بین‌المللی درباره یک کشور است. این راهبرد

نه تنها در عرصه رسانه‌ای، بلکه در ذهنیت رهبران جهانی و افکار عمومی بین‌المللی تأثیرگذار است (Smith, 2020). با توجه به موارد بیان شده، مدل مفهومی پژوهش را می‌توان بدین صورت نشان داد:

شکل شماره ۲- مدل مفهومی پژوهش

(منبع: محقق ساخته)

ت- بحث و بررسی

۱- نمونه‌های موفق دیپلماسی ورزشی

دیپلماسی ورزشی زمانی که در قالب یک راهبرد پایدار و هماهنگ با سیاست خارجی کشورها اجرا شود، می‌تواند تأثیرات قابل توجهی بر روابط بین‌المللی، قدرت نرم و تعاملات فرهنگی داشته باشد. بررسی تجارب برخی کشورها نشان می‌دهد که برنامه‌ریزی راهبردی و سرمایه‌گذاری پایدار در دیپلماسی ورزشی، می‌تواند جایگاه بین‌المللی کشورها را تقویت کند. از جمله این کشورها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱-۱- فرانسه: استفاده از ورزش برای تقویت روابط دیپلماتیک و فرهنگی

فرانسه از ورزش به‌عنوان ابزاری برای توسعه روابط بین‌المللی، به‌ویژه در اروپا و آفریقا استفاده کرده است. این کشور با برگزاری جام جهانی فوتبال ۱۹۹۸ و یورو ۲۰۱۶، توانست تصویری مثبت از خود به‌عنوان کشوری پیشرفته، فرهنگی و باثبات در سطح بین‌المللی ارائه دهد. به این ترتیب،

دیپلماسی فرانسه اهمیت زیادی به نقش ورزش در دستیابی به اهداف توسعه پایدار می‌دهد. تخصص فرانسه در حوزه ورزش و میزبانی بزرگ‌ترین رویدادهای ورزشی بین‌المللی در این کشور، باعث جلب توجه فزاینده شرکای بین‌المللی برای افزایش همکاری در این زمینه شده است (Diplomatie, 2023). یکی از جنبه‌های مهم دیپلماسی ورزشی فرانسه، سرمایه‌گذاری در فوتبال آفریقا و حمایت از بازیکنان آفریقایی تبار است. بسیاری از ستارگان تیم ملی فرانسه از کشورهای آفریقایی مهاجرت کرده‌اند و این موضوع باعث شده است که فرانسه در میان کشورهای آفریقایی روابط دیپلماتیک قوی‌تری داشته باشد. افزون بر این، فرانسه از طریق برنامه‌های توسعه ورزشی در مستعمرات سابق خود در آفریقا، به بهبود زیرساخت‌های ورزشی، آموزش مربیان و کشف استعدادهای ورزشی کمک کرده است (Ungruhe and Schmidt, 2020: 404).

۱-۲- بریتانیا: المپیک ۲۰۱۲ لندن و توسعه دیپلماسی عمومی

بریتانیا همواره از ورزش به‌عنوان ابزاری برای تقویت قدرت نرم و دیپلماسی عمومی خود استفاده کرده است. یکی از مهم‌ترین نمونه‌های این رویکرد، میزبانی المپیک ۲۰۱۲ لندن بود که به‌عنوان یکی از موفق‌ترین دوره‌های المپیک از نظر مدیریت، پایداری زیست‌محیطی و تأثیرات اجتماعی شناخته شد. در همین ارتباط آخیم اشتاینر، مدیر اجرایی گروه مدیریت محیط زیست سازمان ملل متحد، از بازی‌های المپیک لندن ۲۰۱۲ تقدیر کرد و آن را نمادی برای نشان دادن این موضوع به جامعه دانست که «پایداری یک نظریه نیست، بلکه در عمل کاملاً قابل دستیابی است» (Postlethwaite, Theodoraki, and Duignan, 2022). وظیفه دیپلماسی عمومی در طول بازی‌های المپیک لندن ۲۰۱۲، در نهایت کنترل پوشش خبری رسانه‌ها درباره این رویداد در آن زمان و سپس نمایش موفقیت‌های آن پس از اتمام بازی‌ها بود (Burchell and et al, 2015: 430). به این ترتیب، این رویداد، نه تنها جایگاه بریتانیا در عرصه بین‌المللی را ارتقا داد، بلکه زمینه را برای افزایش همکاری‌های اقتصادی، فرهنگی و ورزشی فراهم کرد. علاوه بر میزبانی رویدادهای بین‌المللی، بریتانیا از طریق لیگ برتر فوتبال انگلستان نیز تأثیر گسترده‌ای در سطح جهانی داشته است. لیگ برتر، با حضور بازیکنان و سرمایه‌گذاران بین‌المللی، به یکی از ابزارهای کلیدی دیپلماسی اقتصادی و فرهنگی بریتانیا تبدیل شده است. همچنین، بریتانیا از طریق برنامه‌های ورزشی در کشورهای در حال توسعه، توانسته است روابط دیپلماتیک خود را تقویت کرده و تصویر مثبتی از خود در سطح بین‌المللی ارائه دهد.

۱-۳-آلمان: ورزش به عنوان ابزاری برای بازسازی وجهه بین‌المللی

آلمان پس از جنگ جهانی دوم، از دیپلماسی ورزشی برای بازسازی چهره‌ی بین‌المللی خود و تقویت همکاری‌های خود بهره برد. در این ارتباط جام جهانی فوتبال سال ۱۹۵۴ که از آن به عنوان «معجزه برن» یاد می‌کنند، به بازیابی موقعیت آلمان در صحنه جهانی کمک کرد. از آن زمان، دیپلماسی ورزشی عنصری کلیدی در تلاش‌های آلمان برای تغییر شکل وجهه بین‌المللی خود بوده است. به نحوی که آلمان جام جهانی فوتبال ۲۰۰۶ که تحت عنوان «زمانی برای دوستیابی» برگزار شد را به یک جشن فرهنگی تبدیل کرد که مهمان‌نوازی آلمانی را به نمایش گذاشت و گفتگوی بین فرهنگی را ترویج کرد (The Alayaran, 2025). استفاده آلمان از این جام از بارزترین نمونه‌های تلاش برای استفاده از یک رویداد ورزشی برای بهبود تصویر بین‌المللی خود بوده است. آلمان حول این رویداد، یک سیاست عمدی را دنبال کرد که با تعریف نای از قدرت نرم همسو بود تا تصویر خود را از طریق آن بهبود بخشد که تا قبل از سال ۲۰۰۶ هنوز نسبتاً منفی بود. در نتیجه‌ی این راهبرد آلمان توانست توجه افکار عمومی خارجی را جلب و جایگاه خود در امور بین‌المللی را ارتقا دهد (Grix and Brannagan, 2024: 5).

بررسی این تجربیات نشان می‌دهد که کشورهایی که به‌درستی از دیپلماسی ورزشی استفاده کرده‌اند، توانسته‌اند تعاملات بین‌المللی خود را به‌طور معناداری تقویت کنند. در واقع مطالعه‌ی این نمونه‌ها نشان می‌دهد می‌توان با استفاده از ورزش، نه تنها تعاملات دیپلماتیک خود را گسترش داد، بلکه قدرت نرم، توسعه‌ی روابط فرهنگی و افزایش نفوذ اقتصادی خود را نیز تقویت کرد؛ بنابراین، دیپلماسی ورزشی یک سیاست پایدار و استراتژیک است که می‌تواند به بهبود روابط بین‌المللی و توسعه همکاری‌های بلندمدت میان کشورها کمک کند.

۲- نمونه‌های ورزش شویی در جهان

به مانند دیپلماسی ورزشی، ورزش شویی نیز پدیده‌ای نوظهور در سیاست بین‌الملل نیست، بلکه سابقه‌ای طولانی در تاریخ معاصر دارد. در این راستا، دولت‌ها در مقاطع مختلف، از رویدادهای ورزشی برای بهبود وجهه بین‌المللی، منحرف کردن توجه از بحران‌های داخلی و افزایش مشروعیت سیاسی خود استفاده کرده‌اند. از آنجا که بررسی این نمونه‌ها به درک بهتر الگوهای ورزش شویی و

تأثیرات آن بر سیاست خارجی کشورها کمک می‌کند، بنابراین، در این بخش، نمونه‌هایی از برجسته‌ترین موارد ورزش‌شویی در تاریخ بررسی می‌شود که شامل میزبانی رویدادهای ورزشی توسط رژیم‌های اقتدارگرا، خرید باشگاه‌های ورزشی برای بهبود وجهه‌ی دولت‌ها و بهره‌برداری سیاسی از ورزشکاران و تیم‌های ملی است.

۲-۱- المپیک ۱۹۳۶ برلین: ابزار تبلیغاتی آلمان نازی

ورزش بین‌المللی فرصت‌هایی را برای دولت‌ها فراهم می‌کند تا برتری‌ها خود، از توانایی‌های ورزشی گرفته تا یک ایدئولوژی خاص را به نمایش بگذارند. یکی از نخستین نمونه‌های برجسته‌ی ورزش‌شویی، المپیک ۱۹۳۶ برلین بود که به ابتکار آدولف هیتلر^۱ و رژیم نازی برگزار شد. آلمان نازی از این رویداد برای مشروعیت‌بخشی به رژیم خود، نمایش قدرت آریایی و بهبود وجهه‌ی بین‌المللی استفاده کرد (Murray and Pigman, 2014: 1100). این بازی‌ها، با وجود اعتراضات گسترده‌ی بین‌المللی، به نمایش شکوه، نظم و سازماندهی آلمان تبدیل شد. با این حال، پیروزی تاریخی جسی اونز، ورزشکار سیاه‌پوست آمریکایی که چهار مدال طلا کسب کرد، تلاش‌های تبلیغاتی نازی‌ها را تا حدی خنثی کرد (Waqar, 2024). این نمونه نشان داد که ورزش‌شویی در کوتاه‌مدت می‌تواند موفقیت‌آمیز باشد، اما کنترل کامل بر پیامدهای آن غیرممکن است.

۲-۲- جام جهانی ۱۹۷۸ آرژانتین: سرپوشی بر دیکتاتوری نظامی

جام جهانی فوتبال ۱۹۷۸، فصل مهمی را هم در تاریخ ورزش و هم در چشم‌انداز اجتماعی سیاسی آرژانتین به‌عنوان کشور میزبان رقم زد. این تورنمنت نه تنها به دلیل نخستین پیروزی آرژانتین در صحنه جهانی، بلکه به دلیل درهم‌تنیدگی پیچیده‌اش با فضای سیاسی کشور که در آن زمان تحت حکومت دیکتاتوری نظامی بود، قابل توجه است. خورخه رافائل ویدلا^۲ دیکتاتور آرژانتین از این جام به‌عنوان سکویی برای تبلیغات ملی‌گرایانه استفاده کرد و هدف آن نمایش تصویری از ثبات و غرور ملی بود. نتیجه آن که با پیروزی آرژانتین بر هلند در فینال، ژنرال‌های نظامی آرژانتین توانستند هم یک پیروزی ورزشی و هم یک پیروزی سیاسی را جشن بگیرند، چرا که این تورنمنت توانست به‌عنوان پوششی برای پنهان کردن استبداد دولتی عمل کند و رافائل ویدلا، رئیس‌جمهور، توانست به

1. Adolf Hitler
2. Jorge Rafael Videla

«سازماندهی بی نقص چنین رویداد مهمی» افتخار کند (Rein, 2018). به این ترتیب، گرچه پیروزی تیم ملی آرژانتین در این مسابقات، به ابزاری تبلیغاتی برای رژیم این کشور تبدیل شد، با این حال، در سال‌های بعد، این جام جهانی به عنوان یکی از نمونه‌های بارز ورزش شویی برای سرپوش گذاشتن بر نقض حقوق بشر ثبت شد.

۲-۳- المپیک ۲۰۰۸ پکن: قدرت‌نمایی چین و کنترل افکار عمومی

المپیک ۲۰۰۸ پکن یکی از مهم‌ترین نمونه‌های ورزش شویی در دوران معاصر محسوب می‌شود. چین از این بازی‌ها به عنوان فرصتی برای نمایش پیشرفت اقتصادی، توسعه فناوری و قدرت ملی خود در سطح جهانی استفاده کرد. سرمایه‌گذاری عظیم در زیرساخت‌های ورزشی، افتتاحیه‌ای باشکوه و نمایش فرهنگی گسترده، همه در راستای تغییر تصویر چین به عنوان یک قدرت نوظهور جهانی بود (Cornelissen, 2010: 3009)؛ اما در پس این تصویر، سرکوب مخالفان، نقض حقوق بشر و محدودیت‌های گسترده بر رسانه‌ها و آزادی بیان پنهان شده بود. چین تلاش کرد با مدیریت رسانه‌ها و کنترل اطلاعات، پیامدهای منفی این بازی‌ها را به حداقل برساند. در این نمونه گرچه ورزش شویی توانست در کوتاه‌مدت به افزایش قدرت نرم پکن کمک کند، اما در بلندمدت، همچنان انتقادات بین‌المللی نسبت به سرکوب آزادی از سوی چین باقی ماند. در مورد دیگر المپیک زمستانی ۲۰۲۲ چین نه تنها باعث بهبود وجهه بین‌المللی این کشور نشد، بلکه تمرکز بر نقض حقوق بشر در منطقه سین‌کیانگ، پاکسازی قومی و سرکوب دموکراسی در چین افزایش داد (Roberts, 2022).

۲-۴- جام جهانی ۲۰۱۸ روسیه: استراتژی پوتین برای افزایش نفوذ بین‌المللی

میزبانی روسیه از مسابقات جهانی باعث معرفی این کشور به عنوان بازیگری متمایز از شوروی شد (شریعتی فیض‌آبادی، ۱۳۹۸: ۱۴۳). در همین راستا، مشارکت شخصی ولادیمیر پوتین^۱ در میزبانی المپیک زمستانی ۲۰۱۴ سوچی و استراتژی میزبانی جام جهانی ۲۰۱۸ نشان داد ورزش یک هدف کلیدی و اولویت برای روسیه است. در این راستا، پوتین جام جهانی ۲۰۱۸ را به عنوان فرصتی برای نمایش جایگاه ابرقدرتی روسیه و تقویت غرور ملی در نظر گرفت. در واقع، با بازگرداندن ایده «دیپلماسی ورزشی به عنوان یک بازی دو سطحی» که همزمان مخاطبان بین‌المللی و داخلی را هدف

1. Vladimir Putin

قرار می‌داد، این جام به گونه‌ای طراحی شد که مشروعیت داخلی پوتین را تقویت کند و همچنین تصویر بین‌المللی روسیه را بهبود بخشد و جنبه‌ای متفاوت از این کشور را به نمایش بگذارد؛ اما توانایی روسیه در نمایش تأثیرات خود و «جلب قلب‌ها و ذهن‌ها» در سطح جهانی با محدودیت‌هایی مواجه شد؛ به عبارت دیگر، کمپین قدرت نرم روسیه به دلیل عدم هماهنگی (و اعتبار) بین تصویری که روسیه قصد نمایش آن را داشت و اقدامات این کشور در عمل (چه در داخل و چه در خارج) محدود شد؛ بنابراین، موفقیت در میزبانی جام جهانی ۲۰۱۸ به تنهایی برای غلبه بر محدودیت‌های خودتحمیل‌شده بر قدرت نرم روسیه، مانند نقض حقوق بشر، نبود جامعه مدنی پویا، فساد کافی نبود (Soares e Castro, 2018: 30).

۲-۵- جام جهانی ۲۰۲۲ قطر: توسعه اقتصادی یا ورزش شویی؟

جام جهانی ۲۰۲۲ قطر جدیدترین نمونه از ترکیب دیپلماسی ورزشی و ورزش شویی در سیاست خارجی بوده است (Gupta, 2024: 1). قطر با میزبانی جام جهانی ۲۰۲۲، به یکی از مهم‌ترین نمونه‌های ورزش شویی تبدیل شد. در پی این رویداد، گرچه قطر تلاش داشت خود را به‌عنوان یک قدرت ورزشی و دیپلماتیک در جهان معرفی کند، اما باعث افزایش توجه جهانی به بررسی بیشتر سیاست‌های داخلی این کشور منجر شد و در نتیجه، با انتقادات شدیدی از سوی نهادهای بین‌المللی حقوق بشر در موضوعاتی مانند نقض حقوق کارگران مهاجر، فساد، نبود آزادی بیان و محدودیت‌های اجتماعی مواجه شد (Søyland, 2020: 11). این انتقادات باعث شد تا بسیاری قطر را به‌عنوان نمونه‌ای از «ورزش شویی» در جهان تصور کنند (Bettine and Ozdemir, 2024: 191). به گونه‌ای که حتی با تغییر قوانین مرتبط با کارگران، در نهایت مشخص شد، این تغییرات عمدتاً ظاهری و بی‌اثر بوده و بیشتر از اصلاحات صادقانه به «ورزش شویی» شبیه بودند (Gerschewski and et al, 2024: 2). خلاصه آن که در نهایت جام جهانی ۲۰۲۲ قطر همچنان با همه‌ی تلاش‌ها در قالب ورزش شویی و رویکردی که نتوانست ماهیت سیاست‌های داخلی این کشور را تغییر دهد تحلیل می‌شود.

مطالعه‌ی این نمونه‌های تاریخی نشان می‌دهد که ورزش شویی همواره یکی از ابزارهای رایج در سیاست خارجی کشورها بوده است. نتیجه‌ی این استراتژی در کوتاه‌مدت بهبود وجهه‌ی بین‌المللی، افزایش قدرت نرم و کاهش فشارهای سیاسی بوده است. با این حال، در بلندمدت، با آشکار شدن مجدد ماهیت واقعی سیاست‌های داخلی و حقوق بشری کشورها، این رویکرد در برابر واقعیت‌های

سیاسی و دیپلماتیک ناکارآمد شده است. به واقع، تجربه کشورهایمانند آلمان نازی، آرژانتین، چین، روسیه و قطر نشان می‌دهد که میزبانی رویدادهای ورزشی و سرمایه‌گذاری در ورزش، به‌تنهایی نمی‌تواند بحران‌های داخلی و بین‌المللی یک کشور را حل کند، چرا که در بسیاری از موارد، پس از پایان این رویدادها، فشارهای بین‌المللی و انتقادات دوباره افزایش یافته است.

ه- یافته‌های پژوهش

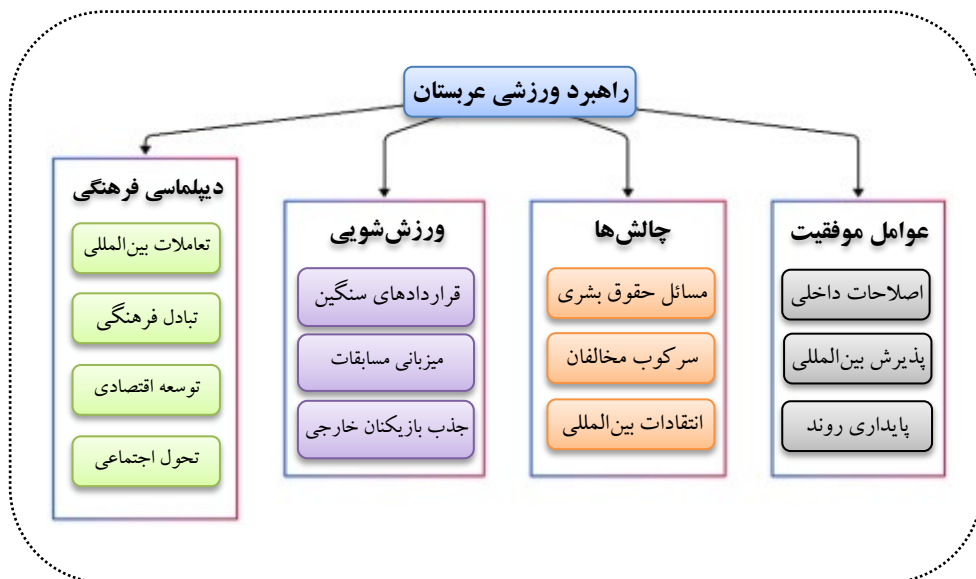
۱- راهبرد ورزشی عربستان؛ ورزش شویی یا دیپلماسی ورزشی؟

عربستان سعودی در سال‌های اخیر به یکی از بازیگران برجسته در حوزه‌ی اقدامات و راهبردهای ورزشی تبدیل شده است. این کشور از طریق سرمایه‌گذاری‌های کلان در ورزش، از سال ۲۰۱۶ به بعد ورزش را به عنوان بخشی از برنامه توسعه اقتصادی چشم‌انداز ۲۰۳۰ شاهزاده محمد بن سلمان، ولیعهد این کشور، در اولویت قرار داده است. افزایش تعداد فدراسیون‌های این کشور از ۳۲ فدراسیون در سال ۲۰۱۵ به ۹۷ فدراسیون در سال ۲۰۲۳، نشان دهنده‌ی تعهد عربستان سعودی به تنوع بخشیدن به سبد ورزشی خود است (Raupach, 2023). به این ترتیب طی سال‌های اخیر، بخش ورزش عربستان سعودی دستخوش تحولی اساسی شده است و سه هدف اصلی را دنبال می‌کند: دستیابی به نرخ مشارکت ۴۰ درصدی تا سال ۲۰۳۰ با الهام‌بخشی به جامعه برای مشارکت در ورزش؛ بهبود عملکرد ورزشکاران نخبه سعودی در رقابت‌های بین‌المللی؛ و رشد اقتصاد ورزش (U.S.Saudi Business Council, 2020). با این حال، این سیاست‌ها با انتقادات گسترده‌ای از سوی نهادهای حقوق بشری، رسانه‌های بین‌المللی و برخی تحلیلگران همراه بوده است. مخالفان استدلال می‌کنند، نگران‌کننده‌ترین پیامد این رویکرد عربستان سعودی، عادی‌سازی سرمایه‌داری اقتدارگرا یا آزادی اقتصادی بدون آزادی سیاسی به عنوان ویژگی‌ای از نظم بین‌المللی در حال ظهور است. به‌ویژه که در سراسر جهان، کیفیت دموکراسی و آزادی در حال فرسایش است و عادی‌سازی تدریجی تعاملات اقتصادی با سرمایه‌داران اقتدارگرا بخشی از این فرسایش است (Ettinger, 2024). به واقع منتقدان معتقدند عربستان از ورزش برای منحرف کردن توجهات از مسائل داخلی، از جمله نقض حقوق بشر، سرکوب مخالفان سیاسی و مداخله نظامی در یمن (در زمان این درگیری) استفاده می‌کند. به‌عنوان مثال سازمان عفو بین‌الملل با اشاره به سوابق «هولناک» حقوق بشر عربستان سعودی برگزاری مسابقه

فرمول ۱ در نوامبر ۲۰۲۰ در این کشور را مورد انتقاد قرار داد (Adib, 2020). از نظر این سازمان باوجود برخی اصلاحات مانند مجاز شدن ورود زنان به ورزشگاه‌ها، همچنان محدودیت‌های آزادی بیان و سرکوب مخالفان، از موانع اصلی در مسیر پذیرش بین‌المللی این کشور محسوب می‌شود. در مورد دیگر، واکنش رسانه‌های سنتی به میزبانی عربستان سعودی برای جام جهانی ۲۰۳۴ به‌عنوان بزرگترین موفقیت ورزش‌شویی آل‌سعود (Equal Times Newsdesk, 2024)، عمدتاً منفی بود و بر مسائل حقوق بشر، نگرانی‌های زیست‌محیطی و اتهامات «ورزش‌شویی» عربستان متمرکز شدند. نشریاتی مانند گاردین، تایمز، دیلی میل، بی‌بی‌سی و نیویورک تایمز در این زمینه مقالاتی منتشر کردند و این تصمیم را دست‌کم «جنجال‌برانگیز» قلمداد کردند. در مقابل، موافقان معتقد بودند این انتقادهای اغلب از توجه به پتانسیل تبادل فرهنگی و رونق اقتصادی که چنین رویدادهایی می‌تواند برای کشورهای میزبان به ارمغان بیاورند، غافل هستند، ضمن آن که این همان روش قدیمی رسانه‌های سنتی به هنگام میزبانی یک رویداد ورزشی بزرگ از سوی کشوری غیرغربی است (Al Raisi, 2024). در مجموع واکنش‌های بین‌المللی به سیاست‌های ورزشی عربستان ترکیبی از حمایت اقتصادی و انتقاد سیاسی است. به همین ترتیب سیاست‌های ورزشی عربستان ترکیبی از دیپلماسی ورزشی و ورزش‌شویی بوده و مرز مشخصی میان این دو مفهوم در بسیاری از اقدامات این کشور دیده نمی‌شود. در حالی که توسعه زیرساخت‌های ورزشی و افزایش تعاملات بین‌المللی، به‌عنوان بخشی از دیپلماسی ورزشی عربستان قابل تحلیل است، برخی اقدامات از جمله سرمایه‌گذاری‌های سنگین در فوتبال اروپا و میزبانی رویدادهای ورزشی با وجود محدودیت‌های داخلی، نشانه‌هایی از ورزش‌شویی را در خود دارد.

در یک جمع‌بندی می‌توان گفت گرچه راهبرد عربستان پس‌زمینه‌هایی از دیپلماسی ورزشی به همراه دارد، اما بی‌شک در شرایط کنونی، سیاست‌های ورزشی آن بیشتر در چارچوب ورزش‌شویی قرار می‌گیرد، اما چنانچه این کشور بتواند از مسیر توسعه‌ی پایدار ورزشی و تعاملات بین‌المللی فراتر از تبلیغات کوتاه‌مدت حرکت کند، احتمال تبدیل این راهبرد به یک دیپلماسی ورزشی موفق در بلندمدت وجود خواهد داشت. خلاصه آن که راهبرد ورزشی عربستان سعودی بخشی از راهبرد جامع این کشور برای افزایش قدرت بین‌المللی، توسعه‌ی اقتصادی و بهبود جایگاه جهانی است، با این وجود، موفقیت پایدار این راهبرد وابسته به نحوه‌ی مواجهه عربستان با انتقادات بین‌المللی، نحوه‌ی مدیریت چالش‌های حقوق بشری، پذیرش گسترده‌تر از سوی جامعه جهانی و میزان همخوانی آن با

اصلاحات واقعی داخلی خواهد بود. چرا که تجربه‌ی جام جهانی ۲۰۲۲ قطر نشان داد میزبانی و سرمایه‌گذاری کلان در ورزش، در صورت عدم انجام اصلاحات داخلی بدون تغییرات بنیادین در سیاست‌های داخلی، نه تنها به بهبود چهره‌ی کشورها کمکی نمی‌کند، بلکه در بلندمدت موجب افزایش انتقادات خواهد شد. حاصل این بحث را به صورت شماتیک می‌توان چنین نشان داد:

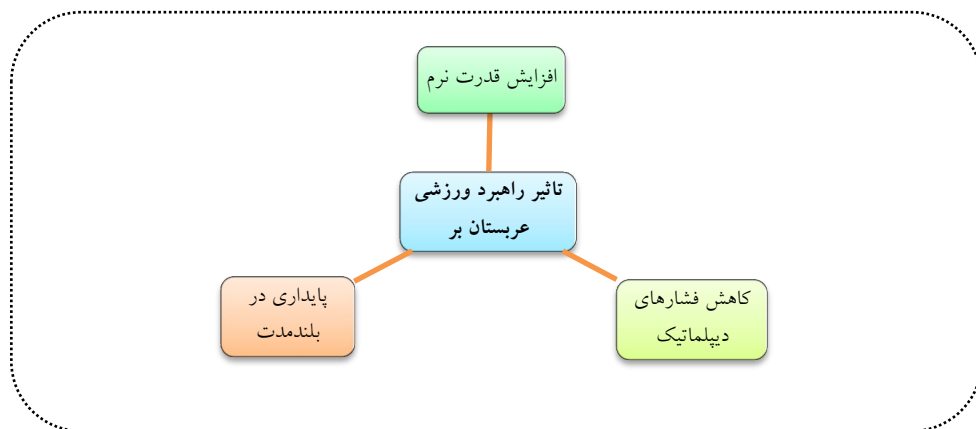

شکل شماره ۳- عناصر راهبرد ورزشی عربستان

(منبع: محقق ساخته)

۲- ارزیابی کارآمدی راهبرد ورزش شویی عربستان

عربستان از طریق میزبانی مسابقات بین‌المللی، خرید باشگاه‌های معتبر اروپایی و جذب ستارگان فوتبال، توانسته است تعاملات دیپلماتیک خود را با برخی کشورها گسترش دهد و نفوذ بیشتری در نهادهای ورزشی جهانی کسب کند. با این حال، انتقادات بین‌المللی درباره وضعیت حقوق بشر، نبود اصلاحات ساختاری و وابستگی این سیاست‌ها به منابع مالی دولتی، میزان موفقیت این سیاست‌ها در تحقق اهداف کلان سیاست خارجی این کشور را همچنان محل بحث ساخته است. ارزیابی موفقیت یا عدم موفقیت این راهبرد مستلزم بررسی تأثیر آن بر سه معیار کلیدی به شکل زیر است:

شکل شماره ۴- معیارهای ارزیابی موفقیت راهبرد ورزشی عربستان

(منبع: محقق ساخته)

۲-۱- تأثیر بر قدرت نرم و جایگاه بین‌المللی

بن‌سلمان به‌عنوان یک سلفی اصلاح‌طلب (عوض پور، اکوانی و میراحمدی، ۱۳۹۸: ۱۷۰) و مبدع تحولات اساسی در عربستان به خوبی دریافته است که ورزش از طریق توانایی در ایجاد هیجان و احساس تعلق ملی ابزاری بیش از حد مؤثر برای رسیدن به اهداف سیاسی است (بهرامی و رستمی، ۱۴۰۱: ۳۷). در همین راستا، حمایت از فعالیت‌های و باشگاه‌های ورزشی براساس سند چشم‌انداز (رفعیان و هوشنگی، ۱۴۰۰: ۱۹۷)، با هدف بهبود تصویر بین‌المللی این کشور و تقویت قدرت نرم آن در دستور کار قرار گرفته است. میزبانی مسابقات معتبر بین‌المللی مانند فرمول ۱، رقابت‌های بوکس جهانی و عقد قراردادهای کلان با لیگ‌های اروپایی، موجب شده است که عربستان حضوری پررنگ‌تر در فضای بین‌المللی داشته باشد. همچنین، سرمایه‌گذاری در باشگاه‌های ورزشی، به‌ویژه خرید نیوکاسل یونایتد، نشان‌دهنده تلاش برای نفوذ در ساختارهای ورزشی جهانی و افزایش تعاملات بین‌المللی است. باین‌حال، قدرت نرم صرفاً با نمایش سرمایه‌گذاری در ورزش حاصل نمی‌شود، بلکه نیازمند اصلاحات عمیق در حوزه‌های فرهنگی، اجتماعی و سیاسی است. همچنان که بیان شد تجربه کشورهایمانند قطر و چین نشان داده است که دیپلماسی ورزشی می‌تواند به بهبود جایگاه بین‌المللی کشورها کمک کند، اما در صورت عدم همراهی با اصلاحات داخلی، نمی‌تواند به‌عنوان یک راهبرد پایدار عمل کند. در مورد عربستان، انتقادات گسترده از وضعیت حقوق بشر،

به‌ویژه در حوزه آزادی بیان، حقوق زنان و سرکوب مخالفان سیاسی، همچنان یکی از موانع اصلی در مسیر افزایش مشروعیت بین‌المللی این کشور است؛ بنابراین، اگرچه سیاست‌های ورزشی عربستان در کوتاه‌مدت به افزایش تعاملات بین‌المللی و دیده‌شدن این کشور در عرصه جهانی کمک کرده‌اند، اما تا زمانی که اصلاحات ساختاری جدی در سیاست داخلی و اجتماعی این کشور انجام نشود، این اقدامات بیشتر از استراتژی دیپلماسی ورزشی پایدار در قالب ورزش شویی باقی خواهند ماند.

۲-۲- تأثیر بر کاهش فشارهای دیپلماتیک و حقوق بشری

عربستان سعودی از سرمایه‌گذاری ورزشی به‌عنوان ابزاری برای کاهش فشارهای دیپلماتیک و انحراف توجه رسانه‌های بین‌المللی از مسائل حقوق بشری و بحران‌های منطقه‌ای استفاده کرده است. این سیاست در کوتاه‌مدت موجب افزایش تعاملات این کشور با نهادهای ورزشی جهانی و گسترش همکاری‌های اقتصادی با باشگاه‌ها و لیگ‌های مطرح اروپایی شده است. با این حال، بررسی واکنش‌های بین‌المللی نشان می‌دهد که این اقدامات نتوانسته‌اند به‌طور مؤثر انتقادات علیه عربستان را کاهش دهند. سازمان‌های حقوق بشری همچنان به موضوعاتی مانند نقض حقوق زنان، سرکوب آزادی‌های مدنی و نقش عربستان در بحران یمن اشاره می‌کنند. برای مثال، همان‌طور که بیان شد پیش از برگزاری مسابقات فرمول ۱ و رویدادهای بوکس جهانی در عربستان، موجی از انتقادات بین‌المللی درباره وضعیت حقوق بشر این کشور مطرح شد که نشان می‌دهد این سیاست‌ها نتوانسته‌اند به‌طور پایدار از فشارهای بین‌المللی بکاهند. لذا براساس تجربه‌ی کشورهایمانند روسیه و قطر که نشان داده ورزش شویی در بهترین حالت می‌تواند به کاهش موقت فشارهای رسانه‌ای کمک کند، در مورد عربستان، نیز باید گفت تداوم این سیاست‌ها بدون تغییرات بنیادین، احتمالاً تنها اثرات کوتاه‌مدتی در بهبود تصویر بین‌المللی این کشور خواهد داشت و در بلندمدت نمی‌تواند به کاهش واقعی فشارهای دیپلماتیک منجر شود.

۲-۳- پایداری و تداوم سیاست‌های ورزشی عربستان

یکی از چالش‌های کلیدی در سیاست‌های ورزشی عربستان، پایداری و تداوم این سرمایه‌گذاری‌ها در بلندمدت است. تحولات قیمت و تولید نفت همچنان برای وضعیت مالی عربستان سعودی حیاتی است. علیرغم تلاش‌ها برای تنوع بخشیدن به اقتصاد، هنوز هم نفت ۸۰٪ از درآمدهای بودجه، ۴۵٪ از

تولید ناخالص داخلی و ۹۰٪ از درآمد حاصل از صادرات را تشکیل می‌دهد (مسعودنیا و شیخ‌محمودی، ۱۴۰۲: ۲۱۷). در نتیجه در صورت کاهش قیمت نفت، شوک‌های اقتصادی، یا تغییر اولویت‌های سیاست داخلی، ممکن است این سرمایه‌گذاری‌ها با کاهش منابع مالی یا تجدیدنظر در راهبردهای کلان مواجه شوند. به این ترتیب، گرچه چشم‌انداز ۲۰۳۰ عربستان تلاش دارد تا با متنوع‌سازی اقتصاد و کاهش وابستگی به نفت، زیرساخت‌های ورزشی را به یکی از محورهای توسعه تبدیل کند، با این حال، تحقق این هدف مستلزم سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت، اصلاحات ساختاری و پذیرش عمومی در داخل کشور است. برخی تحلیلگران معتقدند که تداوم سیاست‌های ورزشی عربستان در بلندمدت، به موفقیت این کشور در ایجاد یک صنعت ورزشی پایدار و مستقل از حمایت‌های دولتی بستگی دارد. مقایسه با تجربه کشورهای دیگر نیز نشان می‌دهد که موفقیت از دیپلماسی ورزشی نیازمند یک استراتژی پایدار و هماهنگ است. در این ارتباط می‌توان گفت سیاست‌های ورزشی عربستان هنوز در مرحله‌ی تثبیت قرار دارد و مشخص نیست که آیا این کشور می‌تواند سطح تأثیرگذاری خود را در بلندمدت حفظ کند یا نه؟ از سوی دیگر، تجربه‌ی روسیه نشان می‌دهد که موانع ژئوپلیتیکی می‌توانند سرمایه‌گذاری‌های ورزشی را به چالش بکشند، بنابراین در این راستا، عربستان باید با دقت بیشتری سیاست‌های ورزشی خود را در هماهنگی با تغییرات جهانی و داخلی تنظیم کند تا از سرنوشت مشابه اجتناب کند.

۳- ارزیابی تحلیلی: درس‌هایی از تجربه‌های جهانی ورزش‌شویی برای تحلیل مورد عربستان سعودی

بررسی تجربیات جهانی در حوزه‌ی دیپلماسی ورزشی و ورزش‌شویی نشان می‌دهد که استفاده از ورزش در سیاست خارجی، بسته به اهداف، ابزارها و زمینه‌های داخلی کشورها، می‌تواند پیامدهای متفاوتی داشته باشد. برخی کشورها مانند بریتانیا، آلمان و ایالات متحده توانسته‌اند دیپلماسی ورزشی را به‌عنوان بخشی از راهبرد پایدار قدرت نرم خود توسعه دهند. در مقابل، همان‌طور که نشان داده شد کشورهایی مانند قطر، روسیه و چین به دلیل استفاده ابزاری از ورزش برای منحرف کردن توجه از چالش‌های داخلی، با واکنش‌های منفی و حتی اثرات معکوس مواجه شده‌اند؛ بنابراین، در ادامه تجربیات جهانی ورزش‌شویی استخراج و درس برآمده از آن‌ها را با چارچوب سیاست‌های ورزشی عربستان سعودی انطباق خواهیم داد:

جدول شماره ۲- درس‌هایی برای ورزش شویی برای عربستان

مورد	ارزیابی	درس برای عربستان
تجربه قطر	قطر، مانند عربستان سعودی، از طریق سرمایه‌گذاری گسترده در ورزش، تلاش کرده است قدرت نرم خود را تقویت کند و چهره بین‌المللی‌اش را بهبود بخشد. این کشور با میزبانی جام جهانی ۲۰۲۲ و خرید باشگاه پاری سن ژرمن، به‌عنوان یک قدرت نوظهور ورزشی شناخته شد. با این حال، این سرمایه‌گذاری‌ها بدون تغییرات ساختاری در سیاست داخلی نتوانستند انتقادات بین‌المللی را کاهش دهند.	عربستان نیز در حال سرمایه‌گذاری گسترده در فوتبال و میزبانی رویدادهای ورزشی است؛ اما تجربه قطر نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری در ورزش، بدون اصلاحات داخلی و ارتقای شاخص‌های حکمرانی، نمی‌تواند منجر به تغییر پایدار وجهه بین‌المللی شود. به این ترتیب با توجه به آن که عربستان سعودی نیز با انتقادات مشابهی در حوزه حقوق بشر و آزادی‌های مدنی روبه‌رو است، باید راهبردی فراتر از سرمایه‌گذاری صرف در ورزش اتخاذ کند.
تجربه روسیه	روسیه از ورزش به‌عنوان ابزاری برای مدیریت تصویر بین‌المللی و کاهش فشارهای دیپلماتیک استفاده کرده است. میزبانی جام جهانی ۲۰۱۸ و المپیک زمستانی ۲۰۱۴، فرصت‌هایی برای نمایش اقتدار و ظرفیت مدیریتی این کشور فراهم کرد؛ اما پس از این رویدادها، سیاست‌های خارجی روسیه، به‌ویژه در اوکراین، موجب شد که بسیاری از این تلاش‌ها بی‌اثر شوند و تحریم‌های بین‌المللی علیه این کشور شدت بگیرد.	عربستان نیز در شرایطی مشابه قرار دارد. چالش‌های حقوق بشری، سرکوب مخالفان و نادیده گرفتن حقوق اقلیت‌ها، تعصبات مذهبی شدید، از جمله مسائلی هستند که می‌توانند مانع از اثربخشی دیپلماسی ورزشی این کشور شوند. تجربه روسیه نشان می‌دهد که اگر یک کشور در سیاست‌های خارجی و داخلی خود تغییرات واقعی ایجاد نکند، سرمایه‌گذاری در ورزش نمی‌تواند به‌طور پایدار مشروعیت بین‌المللی آن را تقویت کند.
تجربه بریتانیا	بریتانیا یکی از موفق‌ترین نمونه‌های دیپلماسی ورزشی پایدار است. این کشور با میزبانی المپیک ۲۰۱۲ لندن، توسعه لیگ برتر انگلیس و اجرای برنامه‌های ورزشی در کشورهای در حال توسعه، توانسته است تأثیرات مثبت و پایداری در روابط بین‌المللی خود ایجاد کند.	اگر عربستان سعودی قصد دارد دیپلماسی ورزشی خود را به‌عنوان یک ابزار قدرت نرم مؤثر توسعه دهد، باید از مدل بریتانیا پیروی کند. این بدان معناست که سرمایه‌گذاری در ورزش نباید صرفاً بر میزبانی رویدادها و جذب ستارگان متمرکز باشد، بلکه باید با توسعه زیرساخت‌های ورزشی، ایجاد همکاری‌های بین‌المللی و ترویج ورزش‌های ورزشی در سیاست خارجی این کشور همراه شود.

ادامه جدول شماره ۲- درس‌هایی برای ورزش‌شویی برای عربستان

مورد	ارزیابی	درس برای عربستان
تجربه آلمان	آلمان پس از جنگ جهانی دوم از ورزش به‌عنوان ابزاری برای بازسازی چهره بین‌المللی خود و تقویت همگرایی اروپایی استفاده کرد. این کشور با برگزاری جام جهانی ۲۰۰۶ و توسعه بوندس‌لیگا به‌عنوان یکی از برترین لیگ‌های جهان، توانست نقش خود را در دیپلماسی ورزشی به‌طور پایدار تثبیت کند.	عربستان اگر بخواهد دیپلماسی ورزشی خود را مؤثرتر کند، باید فراتر از خرید باشگاه‌ها و میزبانی مسابقات ورزشی رفته و برنامه‌هایی برای توسعه ورزش در سطح ملی و بین‌المللی اجرا کند. برای مثال، استفاده از ورزش به‌عنوان ابزاری برای تعامل فرهنگی و اجتماعی با کشورهای منطقه و جهان، می‌تواند به بهبود روابط دیپلماتیک این کشور کمک کند.

(منبع: یافته‌های پژوهش)

تجربیات جهانی نشان می‌دهد که ورزش‌شویی، بدون تغییرات بنیادین در سیاست داخلی و خارجی، در بلندمدت به نتیجه مطلوب منجر نمی‌شود. قطر، روسیه و چین نمونه‌هایی از این موضوع هستند؛ کشورهایی که با وجود سرمایه‌گذاری گسترده در ورزش، همچنان با انتقادات بین‌المللی روبه‌رو هستند. در مقابل، کشورهایمانند بریتانیا، فرانسه و آلمان، از ورزش در چارچوب سیاست‌های فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی خود بهره‌گرفته‌اند و توانسته‌اند نتایج پایدارتری در دیپلماسی ورزشی کسب کنند. سؤال کلیدی این است که آیا عربستان سعودی می‌تواند از این درس‌ها استفاده کند و راهبردی پایدار در دیپلماسی ورزشی خود ایجاد کند، یا اینکه این تلاش‌ها همچنان در چارچوب ورزش‌شویی باقی خواهند ماند؟ پاسخ به این سؤال در راهبردهای کلان سیاست خارجی عربستان نهفته است که ماهیت اصلاحات داخلی آن در آینده‌ی نه چندان دور می‌تواند قضاوت و پاسخ اطمینان‌بخش به آن را امکان‌پذیرتر سازد.

نتیجه‌گیری

راهبرد ورزشی عربستان سعودی را می‌توان از دو منظر بررسی کرد. نخست، به‌عنوان ابزاری برای تقویت قدرت نرم و افزایش نفوذ بین‌المللی؛ دوم، به‌عنوان تلاشی برای منحرف کردن توجهات از چالش‌های داخلی و حقوق بشری. این دو وجه، اگرچه در ظاهر همسو به نظر می‌رسند، اما در عمل می‌توانند تأثیرات متضادی بر جای بگذارند. تجربه کشورهایمانند عربستان سعودی که از دیپلماسی ورزشی بهره‌برده‌اند، نشان می‌دهد که موفقیت در این مسیر نیازمند تداوم، اصلاحات داخلی و همسویی با دیگر ابعاد

سیاست خارجی است. به عنوان مثال کشورهایمانند بریتانیا و آلمان با ایجاد زیرساخت‌های ورزشی پایدار، سرمایه‌گذاری در توسعه ورزش ملی و استفاده از ورزش به عنوان ابزار دیپلماسی فرهنگی، توانستند تأثیرات بلندمدتی بر جای بگذارند. در مقابل، کشورهایی که صرفاً به دنبال تغییر کوتاه‌مدت تصویر بین‌المللی خود از طریق میزبانی رویدادهای ورزشی یا خرید تیم‌های مطرح بوده‌اند مانند قطر در بلندمدت نتوانستند از انتقادات بین‌المللی فرار کنند. در این راستا، عربستان سعودی در حال حاضر مسیری بین این دو الگو را دنبال می‌کند. از یک سو، سرمایه‌گذاری‌های کلان این کشور در ورزش، تعاملات بین‌المللی آن را افزایش داده و جایگاهش را در نهادهای ورزشی تقویت کرده است. از سوی دیگر، نبود تغییرات اساسی در سیاست‌های داخلی و تداوم انتقادات حقوق بشری، باعث شده این تلاش‌ها بیش از آنکه نشانه‌ای از یک دیپلماسی ورزشی پایدار باشد، به ورزش‌شویی شباهت پیدا کند. چالش اساسی در پایداری این راهبرد نهفته است. اگر سیاست‌های ورزشی عربستان وابسته به شرایط اقتصادی (به‌ویژه درآمدهای نفتی) باقی بماند و اصلاحات ساختاری در سیاست داخلی و اجتماعی این کشور صورت نگیرد، احتمال دارد که در بلندمدت کارایی خود را از دست بدهد. به‌واقع صرف میزبانی رویدادهای بزرگ یا جذب ستارگان ورزشی، نمی‌تواند چهره یک کشور را برای همیشه تغییر دهد؛ بلکه این امر نیازمند اقدامات گسترده‌تر در سایر حوزه‌ها، از جمله اصلاحات اجتماعی و حکمرانی است، امری که اگر رهبران عربستان پذیرای تغییر آن باشند خواهند توانست برچسب ورزش‌شویی از اقدامات خود را کم‌رنگ کنند. در مجموع، سیاست ورزشی عربستان سعودی در نقطه‌ای قرار دارد که می‌تواند به یک دیپلماسی ورزشی مؤثر و پایدار تبدیل شود، اما این امر مستلزم گام‌های فراتر از سرمایه‌گذاری صرف در ورزش است. در غیر این صورت، این راهبرد همچنان در چارچوب ورزش‌شویی باقی خواهد ماند و ممکن است در آینده با چالش‌هایی مشابه آنچه قطر و روسیه با آن مواجه شدند، روبه‌رو شود.

منابع

الف - منابع فارسی

- بهرامی، حدیث و رستمی، فرزاد. (۱۴۰۱). جایگاه ورزش و توسعه دیپلماسی ورزشی در پیشبرد

سیاست‌های جهانی عربستان. *سیاست کاربردی*، ۴(۲)، ۳۵-۴۷.

https://appliedpolitics.ihcs.ac.ir/article_9470.html

- رفیعیان، سجاد و هوشنگی، حمید. (۱۴۰۰). بررسی تأثیر سیاست‌های محمد بن سلمان بر شکاف‌های اجتماعی و اقدامات خشونت‌بار سیاسی در جامعه عربستان سعودی. *جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام*، ۱۹(۱)، ۱۹۶-۱۶۵. 10.22070/iws.2022.13386.1990
- شریعتی فیض‌آبادی، مهدی. (۱۳۹۸). مطالعه تطبیقی دیپلماسی ورزش در توسعه روابط خارجی ایران و کشورهای منتخب. *نشریه دانش سیاسی*، ۱۵(۱)، ۱۴۸-۱۲۵. 10.30497/pk.2019.2619
- عوض پور، مهدی، اکوانی، حمداله و میراحمدی، منصور (۱۳۹۸). گفت‌وگو سلفی صحوه: منازعه معنایی، تلفیق فقه سلفی و سیاست اخوانی. *جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام*، ۷(۱۴)، ۱۷۴-۱۵۳. 10.22070/iws.2019.3698.1663
- محمدحسن، فهیمه، هنری، حبیب، فراهانی، ابوالفضل، صفانیا، علی محمد و باقریان فرح‌آبادی، محسن. (۱۴۰۲). *ارائه مدل توسعه دیپلماسی از طریق ورزش*. ۱۵(۱)، ۳۵-۱۹. 10.22059/jsm.2020.299042.2425
- مسعودنیا، حسین و شیخ‌محمودی، پیمان. (۱۴۰۲). اقتصاد سیاسی نفت و اثرات اقتصادی و سیاسی آن بر عربستان سعودی. *مطالعات سیاسی بین‌النهرین*، ۲(۲)، ۲۴۷-۲۱۱. 10.22126/mps.2023.9340.1020
- منظمی، امیرحسین، شریعتی فیض‌آبادی، مهدی و رنجبر، صادق. (۱۴۰۲). آنتی‌دیپلماسی فوتبال در خاورمیانه: چالش ژئوپلیتیک ایران و عربستان. *مدیریت ارتباطات در رسانه‌های ورزشی*، ۱۰(۴)، ۲۸-۱۵. <https://doi.org/10.30473/jsm.2022.61972.1585>
- موسوی گرگری، سیده شمیا، بنار، نوشین و شفیعی، شهرام. (۱۴۰۱). نقش دیپلماسی ورزشی در ارتقا تعاملات بین‌المللی (نظریه داده بنیاد). *مطالعات مدیریت ورزشی*، ۱۴(۷۲)، ۱۴۶-۱۱۵. <https://doi.org/10.22089/smrj.2020.8268.2846>

ب: منابع انگلیسی

- Adib, J. (2020). Sportswashing” masks human right abuses in Saudi Arabia. *Human Rights Pulse*, available at: <https://www.humanrightspulse.com/mastercontentblog/sportswashing-masks-human-right-abuses-in-saudi-arabia>, (accessed 10 February 2025).

- Al Raisi, O. (2024). Declining Legacy Media's Propaganda on Saudi Arabia 2034 FIFA World Cup Hosting. *The Sports Journal*, Available at: <https://sportsjournal.io/declining-legacy-media-saudi-arabia-2034-fifa-world-cup/>, (accessed 10 February 2025).
- Bahrami, H., & Rostami, F. (2023). The place of sports and the development of sports diplomacy in the advancement of global policies of Saudi Arabia. *Applied Politics*, 4(2), 25-47. https://appliedpolitics.ihcs.ac.ir/article_9470.html [in Persian]
- Bergkvist, L., & Skeiseid, H. (2024). Sportswashing: exploiting sports to clean the dirty laundry. *International journal of advertising*, 43(6), 1091-1109. <https://doi.org/10.1080/02650487.2024.2310937>
- Bettine, M., & Ozdemir, M. (2024). The men's World Cup in Qatar 2022 through the lens of the Western media: Soft power, sports diplomacy, and sportswashing. *Sociology International Journal*, 8(4), 190-196. <https://doi.org/10.15406/sij.2024.08.00394>
- Blechman, B. M. (2004). Soft Power: The Means to Success in World Politics. *Political Science Quarterly*, 119(4), 680-682. <https://doi.org/10.1002/j.1538-165X.2004.tb01291.x>
- Boykoff, J. (2022). Toward a theory of sportswashing: Mega-events, soft power, and political conflict. *Sociology of sport journal*, 39(4), 342-351. <https://doi.org/10.1123/ssj.2022-0095>
- Burchell, K., O'Loughlin, B., Gillespie, M., & Nieto McAvoy, E. (2015). Soft power and its audiences: Tweeting the Olympics from London 2012 to Sochi 2014. *Participations: Journal of Audience & Reception Studies*, 12(1), 413-437. <https://oro.open.ac.uk/52907/>
- Castro, A. S. (2018). The 2018 FIFA World Cup: The gains and constraints of Russia's soft power of attraction through football and sports. *Public Dipl. Rising Reg. Powers*, 3, 17-37.
- Cornelissen, S. (2010). The geopolitics of global aspiration: Sport mega-events and emerging powers. *The international journal of the history of sport*, 27(16-18), 3008-3025. <https://doi.org/10.1080/09523367.2010.508306>

- De Martino, M. (2020). Soft Power: theoretical framework and political foundations. *Przełqd europejski*, (4), 11-24.
<https://doi.org/10.31338/1641-2478pe.4.20.1>
- Diplomatie (2023). Sport and development. [diplomatie.gouv](https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/sports-diplomacy/what-is-sports-diplomacy/sport-and-development/), available at: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/sports-diplomacy/what-is-sports-diplomacy/sport-and-development/>, (accessed 10 February 2025).
- Dufraisse, S. (2020). Facing the involvement of youths in competitions: Soviet visions and adaptations to the rejuvenation of elite sports (second half of the 20th century). *Frontiers in Sports and Active Living*, 2, 568025.
<https://doi.org/10.3389/fspor.2020.568025>
- Equal Times Newsdesk. (2024). And the 2034 World Cup goes to Saudi Arabia: Sportswashing-1, Human and Labour Rights-0. (Retrieved in 10 February 2025). Available at: <https://www.equaltimes.org/2034-world-cup-for-saudi-arabia?lang=en>
<https://www.equaltimes.org/2034-world-cup-for-saudi-arabia?lang=en>,
- Ettinger, A. (2020). More than money: The geopolitics behind Saudi Arabia's sports strategy. *The Conversation*, Available at the following URL: <https://theconversation.com/more-than-money-the-geopolitics-behind-saudi-arabias-sports-strategy-240512>.
- Evazpour, M., Akvani, H., & Mirahmadi, M. (2019). The Salafi Discourse of Sahwah: Semantic Conflict, Integration of Salafi Jurisprudence and Brotherhood Policy. *Journal of Political Sociology of Islamic World*, 7(14), 153-174. 10.22070/iws.2019.3698.1663 [in Persian]
- Fruh, K., Archer, A., & Wojtowicz, J. (2023). Sportswashing: Complicity and corruption. *Sport, ethics and philosophy*, 17(1), 101-118.
<https://doi.org/10.1080/17511321.2022.2107697>
- Gallarotti, G. M. (2022). Esteem and influence: soft power in international politics. *Journal of Political Power*, 15(3), 383-396.
<https://doi.org/10.1080/2158379X.2022.2135303>

- Gang, D. (2024). Revisiting the legacy of Ping-Pong Diplomacy. *Global Times*, Retrieved in 10 February 2025, Available at: <https://www.globaltimes.cn/page/202401/1305115.shtml>.
- Gerschewski, J., Giebler, H., Hellmeier, S., Keremoğlu, E., & Zürn, M. (2024). The limits of sportswashing. How the 2022 FIFA World Cup affected attitudes about Qatar. *PLoS one*, 19(8), e0308702. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0308702>
- Grix, J., & Brannagan, P. M. (2024). Sports mega-events as foreign policy: sport diplomacy, “soft power,” and “sportswashing”. *American Behavioral Scientist*. <https://doi.org/10.1177/00027642241262042>
- Grix, J., Dinsmore, A., & Brannagan, P. M. (2025). Unpacking the politics of ‘sportswashing’: It takes two to tango. *Politics*, 45(3), 377-398. <https://doi.org/10.1177/02633957231207387>
- Gupta, A. (2025). The nonwestern takeover of global sports: sportswashing or global power shift?. *Sport in Society*, 28(6-7), 821-834. <https://doi.org/10.1080/17430437.2025.2560169>
- Jaithalia, N., & Yadav, S. (2024). Sports for politics: Sportswashing and soft power strategies. *International Journal for Multidisciplinary Research and Review Studies*, 1(1), 1-26.
- Masoudnia, H., & Sheikh Mahmoudi, P. (2023). The Political Economy of Oil and its Economic and Political Effects on Saudi Arabia. *Mesopotamian Political Studies*, 2(2). 10.22126/mps.2023.9340.1020 [in Persian]
- Mohammadhassan, F., Honari, H., Farahani, A., Safania, A. M., & Bagherian, M. (2023). Proposing Development Model of Diplomacy through Sport. *Sport Management Journal*, 15(1), 35-19. 10.22059/jsm.2020.299042.2425 [in Persian]
- Monazzami, A., Shariati Feizabadi, M., & Ranjbar, S. (2023). Anti-Diplomacy of Football in the Middle East: The Geopolitical Challenge of Iran and Saudi Arabia. *Communication Management in Sport Media*, 10(4), 15-28. <https://doi.org/10.30473/jsm.2022.61972.1585> [in Persian]

- Mousavi Gargari, S. S., Benar, N., & Shafiee, S. (2022). The role of sports diplomacy in promoting international interactions (Grounded theory). *Sport Management Studies*, 14(72), 115-146.
<https://doi.org/10.22089/smrj.2020.8268.2846> [in Persian]
- Murray, S., & Pigman, G. A. (2014). Mapping the relationship between international sport and diplomacy. *Sport in society*, 17(9), 1098-1118.
<https://doi.org/10.1080/17430437.2013.856616>
- Nye Jr, J. S. (2004). Soft power and American foreign policy. *Political science quarterly*, 119(2), 255-270. <https://doi.org/10.2307/20202345>
- Nye, J. S. (2021). Soft power: the evolution of a concept. In *Essays on evolutions in the study of political power* (pp. 196-208). Routledge.
<https://doi.org/10.1080/2158379X.2021.1879572>
- Postlethwaite, V., Theodoraki, E., & Duignan, M. (2022). London 2012: What the Olympic Games' legacy of sustainability means for events today. In *Events and Society* (pp. 226-232). Routledge. <https://doi.org/10.64628/AB.d5639gxkw>
- Rafiyan, S., & Houshang, H. (2021). Analyzing the Impact of Muhammed Bin Salman's Policies on the Eruption of Social Gaps and Political Violence in Saudi Society. *Journal of Political Sociology of Islamic World*, 9(19), 165-196.
[10.22070/iws.2022.13386.1990](https://doi.org/10.22070/iws.2022.13386.1990) [in Persian]
- Raupach, P. (2023). Unleashing the Power of Sports Federations: Transforming the Middle East's Sporting Landscape. *Isort Connect*, Retrieved on February 10, 2025, Available at: <https://www.isortconnect.com/unleashing-the-power-of-sports-federations-transforming-the-middle-east-s-sporting-landscape/>
- Rein, R., & Davidi, E. (2009). Sport, politics and exile: protests in Israel during the World Cup (Argentina, 1978). *The International Journal of the History of Sport*, 26(5), 673-692. <https://doi.org/10.1080/09523360902722666>
- Roberts, W. (2022). Beijing Olympics: US legislators decry China human rights abuses. Aljazeera, Retrieved on February 10, 2025. Available at: <https://www.aljazeera.com/news/2022/2/3/beijing-olympics-us-lawmakers-decry-chinas-human-rights-abuses>.

- Saaida, M. B. (2023). The role of soft power in contemporary diplomacy. *Journal homepage: www. ijrpr. com ISSN, 2582, 7421.*
- Sakaki, T., Kobayashi, T., Yoshida, M., & Toriumi, F. (2022). Do media events still unite the host nation's citizens? The case of the Tokyo 2020 Olympic Games. *PloS one, 17(12), e0278911.*
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0278911>
- Shariati Feizabadi, M. (2019). Comparative study of sport diplomacy in development of foreign relations of IR Iran and selected countries. *Journal of Political Knowledge, 15(1), 125-148.* 10.22070/iws.2019.3698.1663
[in Persian]
- Smith, J. (2020). Sportswashing: A Constructivist Approach to Analyzing State Identity and International Image. *Journal of International Relations, 15(3), 45-67.*
- Soyland, H. S. Qatar's sports strategy: A case of sports diplomacy or sportswashing? A Master thesis project submitted to ISCTE-University Institute of Lisbon, for an award of MSc in International Studies. 2020.
- The Alayaran (2025). Germany's Football Diplomacy: Bridging Cultural and Global Divides through Soccer. Alayaran.com, Retrieved on February 10, 2025, Available at:
<https://alayaran.com/germanys-football-diplomacy-bridging-cultural-and-global-divides-through-soccer/>.
- Trunkos, J., & Heere, B. (2017). Sport diplomacy: A review of how sports can be used to improve international relationships. *Case studies in sport diplomacy, 1(18), 1-17.*
- U.S.-Saudi Business Council (2020). *Saudi Arabia Introduces New Opportunities in Sports and Athletics.* Retrieved on February 10, 2025. Available at: <https://ussaudi.org/saudi-arabia-introduces-new-opportunities-in-sports-and-athletics/>.
- Ungruhe, C., & Schmidt, M. B. (2020). Why are East African players absent in European football? Localizing African football migration along structural constraints, colonial legacies and voluntary immobility. *Journal of Sport and Social Issues, 44(5), 397-420.* <https://doi.org/10.1177/0193723520919820>

- Waqar, _ (2024). *The 1936 Summer Olympics Games: A Historic Event in Berlin*. Olympics Sports. Retrieved on February 10, 2025, Available at: <https://olympicssports.com/1936-olympics/>, (accessed 10 February 2025).
- Yüçetürk, C., & KESKİN, Y. B. (2022). Sportswashing as a Method of Exoneration of Authoritarian Regimes: The Case of the Kingdom of Saudi Arabia. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Zare Abandansari, M., & Azizian Kohan, N. (2024). Effective Factors in Improving the Sports Diplomacy of Iran and the Arab Countries of the Persian Gulf Region. *Journal of New Studies in Sport Management*, 5(2), 1118-1130.